

OBSAH A FUNKCE SLOVNÍKU

1.0. Úvodní poznámky

1.1. Když vyšel roku 1964 za redakce R. Havla a J. Opelíka Slovník českých spisovatelů (obsahující asi 700 hesel z české literatury od nejstarší po soudobou), byli si jeho tvůrci i kritici vědomi toho, že je to sice co do informačního obsahu a způsobu zpracování ojedinělé dílo tohoto druhu v naší literární historiografii, ale že nadále trvá potřeba zevrubnějšího slovníku k dějinám české literatury. Takovéto dílo naléhavě potřebuje dnešní odborná praxe vědecká, kritická, publicistická, redakční a dramaturgická, vyžadují si ho také nároční čtenáři, zájemci o historii národní literatury. Lexikon české literatury (dále LČL), jehož první díl tu předkládáme, chce této potřebě vyhovět.

1.2. Z požadavku na zevrubněji zpracovaný slovník na prvním místě vyplynulo:

a) LČL obsáhne české písemnictví rovnoměrně v celém jeho historickém vývoji, ve všech druzích a žánrech, které zahrnujeme v té které době do pojmu česká literatura, a v co nejširším souboru jeho tvůrců.

b) Jakožto slovník k dějinám české literatury se LČL orientuje na jejich výchozí empirická data. Pojme je do sebe tím způsobem, že je bude nazírat prostřednictvím individuálních činitelů (především tvůrčích osobností); ti budou ve slovníku tvořit základní jednotku uspořádání (slovníkové heslo).

c) Zpracování jednotlivých hesel bude takové, aby hesla podávala své informace nikoli jenom v patřičně uspořádaných údajích bibliografických a biografických, nýbrž spolu s tím i v ucelených slovníkových výkladech.

Tyto zásady se staly určujícím východiskem pro stanovení vlastní koncepce díla, jeho určitého látkového obsahu i reálné podoby.

1.3. Uvedené zásady zjevně poukazují jednak na některé obecné literárněvědné problémy, které bylo nutno z hlediska LČL zvážit, a jednak na některé záležitosti pragmatické, jako jsou např. konečné hranice účelnosti faktových informací, jejich dosažitelnost apod. Stanovit vlastní koncepci díla, vymezit jeho látkový obsah a vyjádřit direktivy pro jeho reálnou podobu si pak vyžádalo:

a) Zpřítomnit si z perspektivy LČL obecnou podobu vztahu mezi tvůrčí osobností a literárním vývojem. S ohledem na vymezení látky LČL a na její slovníkové uspořádání věnovat pozornost zvláště tomu, že tvůrčí osobnost je sice nejzávažnějším, avšak nikoli jediným individuálním činitelem literárního vývoje.

b) S přihlédnutím k dnešní literárněhistorické praxi určitě vyjádřit obsah pojmu národní česká literatura. Speciálně uvážit, jak dalece musí LČL respektovat značné historické proměny v pojmání toho, co patří do celku české literatury, a jak i přitom dospěje k co možná jednotnému způsobu ve výběru látky a ve výkladovém postupu.

c) Taxativně zjistit, jak je naše literární dějepisectví připraveno na úkol zpracovat zevrubný slovník k dějinám české literatury a co poskytuje daný stav poznání pro realizaci tohoto díla.

Podle těchto hledisek postupuje i následující podrobná zpráva o tom, co je úkolem a předmětem LČL a jak toto slovníkové dílo k svému úkolu i předmětu konkrétně přistupuje.

2.0. Vývoj literatury a tvůrčí individuum

2.1. Jedinečná tvůrčí osobnost a obecná nadindividuální řada literatury jsou dva základní faktory, jejichž složitou souhrou a střetáním (ve vzájemně se podmiňujících vztazích, které teoreticky zdaleka ještě nejsou plně poznány) se uskutečňuje literární vývoj. Osobnost literárního tvůrce je

činitelem, který bezprostředně vnáší do literárního vývoje to, co tuto nadindividuální řadu objektivně podmiňuje a ovlivňuje. Tvůrčí individuum vnáší toto vše do vyvíjející se literární řady, protože se nejprve v něm samém setkávají a bezděčně i ve vědomém výběru protínají jak vnitřní skutečnosti literární (např. tradice, stav a vývojové potřeby literatury, styk s jinonárodními literaturami), tak skutečnosti mimoliterární, které vlastní literární vývoj podmiňují nebo naň působí (sociální a hospodářské poměry, civilizační a kulturní situace, požadavky čtenářského publika apod.). Dějinný vývoj literatury se pak bezprostředně realizuje součinností všech tvůrčích osobností právě v literatuře působících, nikoli jen zásluhou silných individualit, jejichž vývojový vklad je (alespoň dodatečně) snadno zřejmý.

■ Základním a početně nejvíce zastoupeným typem hesla v LČL je spisovatelská osobnost jakožto bezprostřední původce literárně umělecké tvorby. Co možná nejširší výběr odpovídá literárně vývojovému významu, který má v každém historickém údobí souhrn právě působících individuí, a umožňuje alespoň v titulovém výčtu tvorby a v jejích shrnujících charakteristikách postihnout (a tímto způsobem utřídit) kvantitativně značnou rozlohu celkové české literární produkce. Počtem pojednávaných individualit a rozsahem faktografie s tím spojené LČL vysoko přesahuje možnosti, které má i nejzevrubnější výklad literárních dějin. Tím, že je v LČL základní jednotkou výkladu individuum (jako konkrétní lidský jedinec i jako tvůrčí osobnost), představuje LČL nutný podklad i doplněk souvislého výkladu dějin národní literatury, jehož prvním úkolem je postihnout obecně literárně vývojové tendence a jejich nadosobní determinaci.

■ Ve starší a obrozenské literatuře rozhoduje o zařazení do hesláře podstatnější uplatnění osobnosti v dobové literární produkci. Dosavadní nedostatečné odborné poznání méně významných osobností, které vstoupily do literatury od 2. poloviny 19. století, způsobilo, že pro jejich zařazení do hesláře musilo být zvoleno většinou mechanické hledisko: minimálně dvě knižně publikovaná díla.

2.2. Funkce individua jakožto dynamického činitele, který uvádí v pohyb vývoj literatury, se v principu stejně uplatňuje v literatuře všech dob, nezávisle na tom, jak úlohu tvůrce hodnotí jeho vlastní historické prostředí. Tato funkce se uplatňuje i ve středověku, pro nějž pojem jedinečné osobnosti existuje v krajně omezené míře. Důsledkem toho je pak častá nevěle středověkého autora představovat se v roli tvůrce (anonymita) nebo nezájem pozdějšího publika o individuální původce, eventuálně o nezaměnitelně jedinečnou podobu díla (anonymizace, spojená leckdy s textovými úpravami). Anonymní středověké literární dílo přijímáme dnes mimo jiné jako znak tvůrčí osobnosti, která dala dílu v české literatuře prvotní podobu, a jako jejího jediného reprezentanta.

■ Anonymní středověké literární dílo je jako typ hesla v LČL svým významem na stejné úrovni jako heslo autorské osobnosti, a to bez ohledu na žánr a rozsah díla (epos Alexandreida — lyrická báseň Dřěvo sě listem odievá). Kritéria pro zařazení do hesláře LČL jsou tu obdobná jako pro autorskou osobnost starší české literatury.

2.3. Jednotlivé skladby orální slovesnosti lidové mají také nejprve svého jedinečného původce, ale teprve kolektivním přijetím a tradováním dostávají patřičnou uměleckou podobu a stávají se součástí folklórního umění. Folklórní skladba (píseň, říkadlo, pohádka atd.) není individuálním výtvorem, a pak ani nemůže být znakem jedinečné tvůrčí osobnosti.

■ Lidová slovesnost je prostřednictvím individuálních tvůrců nepostižitelná. Takzvaná kumulativní hesla žánrová (např. lidová pohádka fantastická) jsou abstraktní jednotky, a již tím se vymykají jednotlicímu určení pro typ hesla v LČL. Viz dále též in 3.2.

2.4. Lidský jedinec se leckdy projevuje jako tvůrčí individuum nejen v literatuře, ale zároveň i v některém dalším druhu umění, ve vědě nebo v jiné kulturní tvorbě. Přitom uplatnění v literatuře může být někdy hlavní oblastí jeho aktivity a tvůrčího přínosu, v jiném případě oblastí vedlejší až podružnou.

■ U osob, které mají i jinou než jen literární aktivitu, rozhoduje pro zařazení do hesláře výlučně to, že také z hlediska literatury představují tvůrčí individualitu, a nikoli to, jaký význam mají ja-

ko osobnosti jiné kulturní řady. Výkladové partie a faktové údaje, které se týkají jejich činnosti a tvorby mimoliterární, uplatňují se v LČL jen v té míře, nakolik je to nutné pro postižení jednoty a celistvosti zjevu.

2.5. Překladatel se jako tvůrčí individuum těsně přimyká k autoru původní literatury. Někdy může překladatelská tvorba funkčně zastupovat původní produkci, ve zvláštních případech (např. některé obrozenské překlady, Čapkův překlad Apollinairova Pásma) má i prvořadý význam historicky vývojový. Překladatel, který literárními díly z jinonárodních kultur podstatně rozšiřuje umělecký a hodnotový obzor domácí literatury, působí na ni tím, že přímo do ní vnáší nová kritéria nebo že se podílí na prosazování určitého uměleckého směru či typu literární tvorby.

■ U spisovatelů, kteří jsou také překladateli, registruje LČL tuto jejich produkci stejně jako původní dílo. Nadto má LČL v typu autorských hesel i samostatný typ překladatele krásné literatury. Výběr pro heslář LČL se řídí významem překladatelovy tvorby, který je posuzován souběžně podle historicky vývojového stavu literatury, hodnoty překládaného díla a umělecké úrovně překladu.

2.6. Literatura jakožto společenský jev nezahrnuje v sobě jenom složku umělecky tvůrčí, ale i procesy zveřejnění, recepce a sociálního působení, které se rovněž projevují činností rozličných individuí. V celistvosti literárního vývoje se neuplatňuje jako aktivní jedinečný činitel pouze tvůrčí individuum autora původní literatury, nýbrž také funkčně odlišná individua další. Mezi ně musíme počítat jak osobnosti, jejichž činnost či tvorba je dílem jedné konkrétní lidské osoby (literární kritik, vědec a redaktor, tiskař či nakladatel, mecenáš a organizátor literárního života), tak i takové jedinečné činitele literárního procesu, kteří mají povahu institucionální. Jsou to hlavně spisovatelské a jiné kulturní organizace a sdružení, literární skupiny a společnosti, nakladatelství, beletristické, kritické a literárněvědné časopisy, sborníky a almanachy. Všichni tito jedineční činitelé jsou také — na svém funkčním místě a v svém kompetenčním dosahu — subjekty, z nichž bezprostředně vychází aktivita zasahující (pozitivně i negativně) slovesnou tvorbu, literární dění a život a jejichž prostřednictvím se záměrně i bezděčně uplatňují v literárním vývoji nadosobní (ekonomické, společenské, ideové apod.) faktory.

■ Tím, že se v LČL k typům dosud uvedených hesel přiřazuje jako heslový typ literární kritik, historik, teoretik i další typy jedinečných činitelů literárního procesu, se důsledně naplňuje úkol LČL dosáhnout ve faktech a výkladu výchozí empirická data dějin české literatury. Prostřednictvím všech těchto dalších individuálních činitelů je česká literatura představena vskutku jako jev společenský, protože se s nimi zachycuje také historie její komunikace a komunikačních forem, recepce, hodnocení, sociálního působení, odborného poznávání a uměleckého a stavovského sdružování spisovatelů.

2.7. Uvedení jedineční činitelé zastávají v literárním vývoji rozdílné funkce, jejichž celek je historicky proměnlivý, jak se proměňují potřeby a možnosti i literatury, i společnosti. Mění se ovšem — v souhře historické nutnosti a náhody — také typová podoba oněch lidských individuí nebo institucí, které naplňují dané funkce. Někdy se kumuluje více funkcí v jedné osobě (humanistický tiskař byl nakladatelem, leckdy i původním autorem, překladatelem, upravovatelem, redaktorem), někdy je táž funkce přidělena typově rozdílným osobnostem (např. v téže funkci iniciátora nového uměleckého směru se mohou setkat kritik, překladatel, kulturní revue a nakladatelství). Obdobně jako autorská osobnost mohou i ostatní jedineční činitelé mít mnohostrannější aktivitu než jen literární, a leckdy nutně přísluší do více řad (např. nakladatelství je souběžně jak kulturním zařízením, tak hospodářským podnikem). Zvláště u jedinečných činitelů, kteří mají institucionální podobu (spolky, časopisy apod.), dostává se leckdy jedna složka do postavení složky určující druhou. Např. jako individuální činitel literárního vývoje působí také pravidelná literární kritická příloha politického deníku, která ovšem bývá uvnitř těchto novin složkou determinovanou jejich politickým zaměřením a kulturním programem.

■ LČL dále zařazuje do svého hesláře jenom ty individuální činitele, kteří ve větším vývojovém úseku představují souvislou řadu (jako je např. nakladatelství nebo literární časopis), nikoli ty,

jejichž výskyt je v dějinách české literatury ojedinělý (jako je např. mecenáš, literární salón). Vybrány jsou typy: nakladatel, nakladatelství (ve starším období tiskár), spisovatelská a jiná kulturní organizace a sdružení, literární skupina, beletristický, kritický a literárněvědný časopis, sborník a almanach.

■ Z nakladatelů a nakladatelství obsahuje heslář jen ty, v jejichž produkci se výrazně uplatňuje česká krásná literatura, eventuálně vědecká a kritická tvorba o ní. Z organizací a sdružení byly do hesláře pojaty všechny výhradně spisovatelské a literární, z ostatních se výběr omezil hlavně na ty, které buď vydávaly krásnou literaturu, nebo se v nich soustřeďoval literární život (celonárodní, krajový). Literární skupiny tvoří samostatné heslo tehdy, jestliže představovaly organizačně vyjádřený celek. Ostatní (hlavně generační) skupiny jsou obvykle postiženy prostřednictvím kolektivních publikací, v nichž manifestačně vystoupily (májovci v almanachu *Máj* na rok 1858) nebo které je jinak sdružovaly (puchmajerovci v almanachu *Sebrání básní a zpěvů*). Omezený výběr časopisů a sborníků si klade jako minimální požadavek, aby v těchto publikacích byla původní a překladová beletristická (popř. literárněkritická a literárněhistorická) tvorba rovnocennou složkou vedle obsahových složek ostatních, tj. aby nebyla těmito ostatními složkami determinována. Stejně jsou hodnoceny pro zařazení do hesláře časopisy pro děti a mládež. Kritickými a beletristickými přílohami nebo rubrikami deníků se LČL v samostatných heslech nezabývá, protože patřičné slovníkové zpracování této látky není dosavadním odborným výzkumem dostatečně připraveno.

3.0. Národní česká literatura

3.1. Tímto pojmem rozumíme dnes obvykle českou literaturu krásnou, souhrn slovesných uměleckých děl psaných česky. Představa o umělecké literatuře jakožto o zvláštní řadě, od ostatního písemnictví (literatury věcné) odlišené svou estetickou funkcí, je však představa poměrně nedávná, u nás se ustaluje až v polovině minulého století. Pro středověké pojmání tvořila veškerá literatura jeden celek, vnitřně členěný podle krajně odlišného obsahu a určení (náboženská — světská), respektive podle formy a žánru (poezie lyrická, epická a dramatická, próza výpravná, historická, řečnická atd.). Středověká česká literární tvorba přitom neměla češtinu jako svůj výlučný spisovný jazyk; mezi nejstarší památky vzniklé na našem území a určené domácí kultuře patří i díla psaná staroslověnsky a především latinsky. I když se čeština od 13. století postupně prosazovala ve všech druzích a žánrech domácí slovesnosti, latina — zůstávajíc univerzálním evropským jazykem vzdělanosti a církve — se u nás zvláště v odborné literatuře udržovala až do prvních desetiletí 19. století; jako jazyk poezie v podstatě skončila svou funkci v humanistickém básnictví. Od 2. poloviny 18. století zhruba do poloviny století následujícího byla jazykem české vědy také němčina.

Za renesance se objevuje pojem literatury „zábavné“, užívaný hlavně pro fabulovanou prózu světského obsahu, v dnešním slova smyslu uměleckou. V 1. polovině 19. století se již za „zábavnou“ někdy označuje veškerá umělecká literatura nenáboženského obsahu. Protože se však v téže době usiluje o vytvoření národní kultury na jazykové bázi české, stmeluje opět jazykové hledisko českou slovesnou produkci („zábavnou“ i „ponaučnou“, světského i náboženského obsahu) do jednoho celku, a tak považuje jungmannovské obrození za „národní literaturu“ souhrn česky psaných slovesných děl uměleckých, vědeckých, naukově popularizačních a publicistických, původních i překladových. V podstatě romantické vyčlenění uměleckého písemnictví z celku literatury, které se u nás, jak uvedeno, prosadilo se zpožděním asi od poloviny 19. století, bylo spojeno se zásahem do klasicistické hierarchie uměleckých žánrů, se stíráním hranic mezi nimi i se včleňováním tzv. periferních útvarů a projevů (včetně folklórní slovesnosti) do krásné literatury. Tento poslední proces se ještě mnohostranněji uplatňoval v literatuře 20. století díky jejímu širokému pojetí estetická. Tomu odpovídá i dnešní stav, kdy se za součást české krásné literatury považují také žánry z pomezí věcné a umělecké slovesnosti, cestopisy, přírodní a jiné črty, eseje, reportáže, fejetony a obdobná publicistická próza, memoáry, popularizace odborného poznání používající beletristických postupů, literatura faktu, někdy i funkčně specifické žánry, jako je rozhlasová a televizní hra, filmový scénář, libreto opery a baletu.

Pojem české literatury je historicky značně proměnlivý a nepřímě se v tomto procesu odráží také její měnící se existenční status. Proměnlivá jsou proto i hlediska (respektive jejich kombinace), která se v tom kterém historickém pojetí literatury uplatňují jako určující a vymezující činitelé: hledisko jednak jazyka, dále druhu, funkce a obsahu, konečně i teritoriálního původu a určenosti pro domácí kulturu. Uplatňujeme-li novověký pojem národní české literatury na celý její historický rozsah (od 60. let 9. století), je nutno toto dodatečné vymezení přijímat jako uзуální kulturní konvenci. Ta vychází z představy o novodobé české literatuře a z odlišných historických daností přijímá to, co sice může rozšiřovat, ale co nesmí zásadně narušovat ustálenou představu ani o literárnosti, ani o českosti.

■ LČL se v látkovém vymezení dějin české literatury zhruba shoduje s dnešním odborným územ. Pro celou historickou rozlohu považuje za základ literaturu z našeho hlediska uměleckou, psanou česky a neomezenou ani obsahově (např. náboženská — světská), ani čtenářským určením (LČL obsahuje i literaturu pro děti a mládež). Protože se do novodobé krásné literatury zahrnují zmíněné pomezí žánry, sleduje LČL jejich tvůrce také ve vzdálenější minulosti a řadí k nim ve výběru i obdobné, dobově příznačné zjevy (písmák, rodový a místní kronikář, naivní či „přírodní“ básník, autor písňových textů, divadelních výstupů a kupletů apod.). Spisovatelé, kteří jsou výlučně autory libret, filmových scénářů, rozhlasových a televizních her, jsou zařazeni do hesláře jen tehdy, jestliže tuto tvorbu knižně publikovali. Látkou LČL je pro celou historii také vědecká a kritická tvorba, která pojednává o české literatuře a je určena českému prostředí; jazykem literární vědy je do poloviny 19. století i němčina a latina. — Pokud jde o starší českou literaturu (zhruba do 2. třetiny 18. století), přihlíží LČL k tomu, že v některých jejích vývojových etapách a v některých druhových oblastech je jejím jazykem také latina (výjimečně staroslověnština) a že její součástí je i věcná literatura. V tomto starším údobí se tedy heslář autorských osobností rozšiřuje o typy, jako je kazatel, kronikář, slovníkář, autor traktátů nebo vzdělávací literatury apod. Výběr z věcné literatury se v LČL s postupem literárního vývoje vcelku zužuje; jak dochází ke specializaci ve vědě, ponechává LČL nejprve stranou autory nehumanitních oborů a počínáje obrozením přihlíží i ze společenskovědní tvorby vedle vlastní literární vědy již jenom k té odborné produkci (např. historické, jazykovědné, filozofické), která se přímo účastní literárně-vědného poznání. Tím se LČL liší od staršího, leckde dosud přežívajícího pojetí, které do dějin obrozeného písemnictví zahrnuje veškerou českou vědeckou tvorbu.

3.2. Lidová ústní slovesnost představuje vedle umělé (psané) literatury typově zvláštní řadu slovesné tvorby. Je těsně spjata s ostatními druhy folklórního umění a tvořivosti a od doby, kdy je možno její existenci u nás historicky sledovat, je jako kulturní produkt feudální venkovské společnosti primárně určena tomuto sociálnímu prostředí. Z toho i z jejího orálního charakteru vyplývá její osobitý žánrový repertoár, zvláštní poetika, tematické a látkové okruhy, odlišné vývojové zákonitosti. Mezi ní a umělou literaturou nepanuje ani vztah totožnosti, ani hierarchický poměr člena podřízeného k nadřízenému. Protože však obě tyto typově odlišné řady jsou řadami umělecké slovesnosti jedné národní kultury, nejsou mezi sebou odděleny nepropustnou hranicí a vzájemně se ovlivňují. Předmětem literárních dějin je lidová slovesnost především tehdy, kdy se stává součástí krásné literatury buď přímo v podobě písemného záznamu (např. sbírky písní), nebo nepřímě jako činitel ovlivňující její ideovost, poetiku, žánrový, látkový a tematický výběr apod.

■ Folklórní slovesnost sama o sobě není předmětem LČL (viz též 2.3.). Vstupuje do něho jednak prostřednictvím osobností, jejichž umělecká tvorba s ní souvisela nebo které se jí odborně zabývaly ve vztahu ke krásné literatuře, jednak prostřednictvím sběratelů a vydavatelů (písní, pohádek, pověstí aj.), pokud jejich sbírky přímo souvisely s potřebami literárního vývoje a jsou přijímány jako součást národního písemnictví.

3.3. Slovenská literatura užívá zhruba do 40. let 19. století jako svého nejfrekventovanějšího spisovného jazyka češtiny (bibličtiny). Tento jazykový úkaz mnohdy ještě dále činí obtížným určit ve starší literární tvorbě hranici mezi tím, co přísluší výlučně jedné, a co výlučně druhé ze dvou blízkých národních kultur. Jako kritérium se v marxistické literární vědě české a slovenské ustáli-

lo hledisko, že rozhodující je místo autorova působení a určení díla té které kultuře. Z toho dále vyplývá, že některé osobnosti (v obrozenské literatuře např. Hromádka, Kollár, Leška) jsou nutně vřazovány do obou národních literatur a v těchto kontextech pak rozdílně nazírány.

■ Do hesláře jsou zařazeny ze starší a obrozenské literatury jen ti autoři slovenského původu, kteří působili a vydávali svá díla v českých zemích, eventuálně sami je pokládali za součást české literatury. V pozdějším historickém vývoji jsou autoři českého původu, kteří působili na Slovensku a psali výlučně nebo převážně slovensky, považováni za slovenské autory a nejsou pojati do hesláře LČL.

3.4. Na našem území vznikala také krásná literatura psaná německy. Již prostřednictvím jazyka souvisela s německou, resp. rakouskou literaturou a s jejím vývojovým stavem, potřebami a publikem. Svým vznikem byla přitom bezprostředně včleněna do kultury českých zemí, její autoři ojediněle psali i česky, mezi nimi a českými spisovateli byly někdy blízké osobní i literární vztahy a mnohdy — např. v pražské německé literatuře 20. století — se v ní uplatnila domácí tematika nebo zřetelně odrážela domácí společenská skutečnost. Protože však při konstituování novodobé české kultury hrálo podstatnou roli vymaňování z německé sféry a protože národnostní útlak (spojený s veřejným nadřazováním němčiny) trval až do vzniku samostatného státu (brzy ohrožovaného německým fašismem), nevytvořily se v nové době za existence německé literatury na českém území podmínky pro to, aby byl tento zvláštní celek písemnictví českých zemí zhodnocen i jako součást české kultury.

■ Vzhledem k úzu i vzhledem k nedostatečnému stavu poznání nepojednává LČL o tvůrčích a tvorbě německy psané krásné literatury v českých zemích. Německy psaná část beletristického nebo kritického díla českých autorů (např. K. Sabiny, J. E. Vocela) je registrována stejně jako česká.

3.5. Pro časové vymezení souhrnného výkladu o dějinách literatury je výchozí hranice vždy dána stavem poznání, konečná hranice musí být vždy znovu stanovena. Rozhodování o tom však není libovolné. Literární tvorba se stává společenskou hodnotou, tedy i dějinnou skutečností nikoli zveřejněním, nýbrž teprve společenským přijetím a působením, a pro literární historii je zřetel na tyto objektivní procesy nezbytný. Literární historik, který pojednává o právě vznikající tvorbě, je sám ještě uvnitř živého dění její recepce, svou individuální konkretizací se na něm aktivně podílí a do jeho výkladu se tato jeho osobní situace nutně promítá, obdobně jako se vždy promítá do projevu kritikova. Historická fáze, v níž by se literární dějepisec při sledování vývojového proudu literatury již dostával — nezávisle na své vůli — do pozice blízké kritikovi, signalizuje vždy, že se vývoj blíží k hranici relativně uzavřené dějinné etapy a vstupuje do údobí historicky ještě zcela otevřeného. Co po této hranici následuje, liší se od předchozího kvalitou své látky a možným způsobem odborného uchopení. Tato hranice je samozřejmě neostrá a její vyjádření přesným časovým údajem, pro praxi potřebné, označuje jenom — jako všechna časově určitá vyjádření historické periodizace — přibližnou dobu vývojového předělu.

■ První díl LČL sleduje literární tvorbu do roku 1978, další díly pak do příslušně posunutého data své uzávěrky; do hesláře slovníku jsou však zařazeni jen ti spisovatelé, kteří začali knižně publikovat před rokem 1945. Tímto časovým vymezením je vytvořen předpoklad pro to, aby se do převažujícího sousedství starších autorů a osobností umělecky uzavřených dostávali jenom ti další spisovatelé, jejichž tvůrčí profil je v podstatě vyhraněn a jejichž tvorba se alespoň zčásti již stala dějinnou skutečností v uvedeném smyslu. Pro literární historiky, teoretiky a kritiky, kteří zpravidla vydávají knižní prvotiny později než beletristé, je v LČL rok 1945 hranicí pro jakoukoli formu zveřejnění jejich významnějších, již osobitých prací. Obdobně je rok 1945 časovým kritériem i pro zařazení ostatních jedinečných činitelů literárního procesu do hesláře LČL. Osobnostem, institucím a publikacím, které vstoupily do literárního života po roce 1945, bude věnován — jako pokračování LČL — zvláštní svazek.

4.0. Stav faktografické připravenosti

4.1. Počátky novodobého (obrozenského) literárního dějepisectví vyznačuje historicky daná nutnost nejprve evidovat, co všechno bylo vůbec v české literatuře vytvořeno a vytištěno a kdo byli její spisovatelé, a snaha představit tyto poznatky ve shrnujících dílech bibliografických a biografických, sahajících až po autorovu současnost. Tyto tendence začínají u předchůdců Dobrovského v 70.—80. letech 18. století a jejich časově posledním významnějším projevem je dílo I. J. Hanuše z roku 1868 *Quellenkunde und Bibliographie der böhmisch-slovenischen Literaturgeschichte*. V následujícím údobí, zhruba od 70. let 19. století do 40. let 20. století, se stávala předmětem souvislého faktografického zájmu už jenom starší česká literatura a také literárněvědná faktografická kompendia z této doby se vztahují jenom ke starší literatuře. Nedostatek takovýchto prací pro novodobou literaturu nahrazovaly (vedle malých slovníčků spisovatelů) příručky dějin české literatury. V nich se ovšem výběr knihopisných a životopisných údajů řídil hlavně potřebami výkladu a vždy byl omezen tím, o kterých spisovatelích příručka vůbec pojednávala. Údaje o osobnostech a dílech české literatury obsahují v této době také naučné slovníky a dále dílčí bibliografie knižní tvorby a periodik, které ovšem nejsou zaměřeny k potřebám literární vědy, stejně jako různé řady bibliografických soupisů odborné literatury (historické, filologické, folkloristické apod.) zaznamenávající též údaje o literární vědě. Ze zájmu regionálního nebo stavovského (učitelé, kněží, lékaři, právníci) vznikala speciální kompendia, obsahující faktografické údaje také o těch spisovatelích, kteří přísluší svým zaměstnáním do takto vymezených obvodů. Jednotlivá životopisná pojednání o méně významných, v literárněhistorických příručkách neuváděných literárních osobnostech, publikované ponejvíce v časopisech a sbornících, vycházela v této době rovněž mnohem častěji z potřeb jiných disciplín (např. vlastivědy) než z potřeby literární historie. I tu ovšem rozhodovala ponejvíce náhoda, a někteří spisovatelé literatury 19. století zůstali dodnes natolik stranou, že už známe z jejich lidské osoby třeba jen jméno. Vztah k literární faktografii se mění od 50. let 20. století; to se projevilo hlavně jednak v záměru systematicky registrovat literárněvědnou produkci otiskovanou po roce 1945, jednak v tom, že byl knižně nebo časopisecky publikován větší počet monografických bibliografií spisovatelů starších i novějších; obdobné tendence jsou i v nebohémistické české literární vědě a v dalších příbuzných disciplínách (v jazykovědě, teatrologii apod.). Retrospektivní faktografická kompendia české knihovědy z této doby se týkají hlavně dějin časopisectví. Větší zájem o literární faktografii se však zřetelněji neprojevil v biografii, ani se nezaměřil k tomu, aby byly odstraněny ostatní obrovské nedostatky, které se minulým zanedbáním nakupily.

4.2. Co bylo až dosud shromážděno z bibliografických a biografických údajů k dějinám české literatury, lze podle formy registrace a způsobu zveřejnění utřídít do tří skupin. Ty také představují tři soubory faktografických zdrojů LČL. Jsou to:

- a) publikovaná díla shrnující bibliografické a biografické údaje (4.3.);
- b) nepublikované materiálové fondy bibliografické a biografické, uspořádané pro potřeby odborné praxe (4.4.);
- c) v literatuře předmětu rozptýleně publikované dílčí údaje bibliografické a biografické (4.5.).

4.3. Z publikovaných prací shrnujících bibliografické a biografické údaje k dějinám české literatury bylo pro potřebu LČL užíváno především těchto děl:

- a) Literárněhistorická kompendia, slovníky a předmětové bibliografie: J. V. J. Michl: *Ouplný literaturní létopis čili Obraz slovesnosti Slovanův nářečí českého ... od léta 1825 až do léta 1837 1/4* (1839); J. Jungmann: *Historie literatury české aneb Soustavný přehled spisů českých ...*, 2. vyd. (1849); A. V. Šembera: *Dějiny řeči a literatury české*, 3. vyd. (Viedeň 1869); J. Jireček: *Rukověť k dějinám literatury české do konce 18. věku*. Ve způsobě slovníka životopisného a knihoslovního (2 sv., 1875—76); J. F. Urbánek: *Biografický a bibliografický slovník českých spisovatelů ... 1800—1910* (2 díly, b. d., 1910); J. Jakubec: *Dějiny literatury české 1—2* (1929—34); J. V. Novák — A. Novák: *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob ...*, 4. vyd. (1936—39); J. Kunc: *Slovník soudobých českých spisovatelů. Krásné písemnictví v letech 1918—45* (2 sv., 1945—46); J. Kunc: *Slovník českých spisovatelů beletristů 1945—1956* (1957); *Dějiny české*

literatury 1—3, hlavní red. J. Mukařovský (1959—61); Slovník českých spisovatelů, red. R. Havel a J. Opelík (1964); Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě, zal. A. Truhlář a K. Hrdina, pokr. J. Hejnic a J. Martínek (5 sv., 1966—82); F. Svejkovský — M. Heřman: Z doplňkové bibliografie k Dějinám české literatury Jaroslava Vlčka, in J. Vlček: Z dějin — Dějiny české literatury 3 (1960); J. Kunc: Česká literární bibliografie 1945—1963 (1966) (3 díly a 2 sv. doplňků, 1963—68); O. Balášová — M. Laiske — E. Macek — J. Nečas: Bibliografie české literární vědy 1945—1955. Práce o české literatuře (1964); E. Macek: Z nových prací literárněvědných, Česká literatura 1956—61; Česká literární věda 1961, red. E. Macek, vyd. Ústav pro českou literaturu ČSAV pouze pro vnitřní potřebu (1965); Česká literární věda — bohemistika 1962, 1963... až 1968 a 1972, red. E. Macek, B. Mědílek a V. Theimerová-Vladyková (1964—80); J. Vopravil: Slovník pseudonymů v české a slovenské literatuře (1973); ● O. Pospíšil — V. F. Suk: Dětská literatura česká (1924); V. Stejskal: Moderní česká literatura pro děti (1962); O. Chaloupka — J. Voráček: Kontury české literatury pro děti a mládež (1979); ● J. J. Stankovský: Divadelní slovník. Příspěvek k české bibliografii... (1876); B. Menšík: Soupis současné české literatury dramatické (b. d., 1909); K. Nosovský: Soupis české literatury dramatické (b. d., 1913).

b) Bibliografické soupisy českých knih, časopisů a historické literatury a soupisy repertoáru: F. Doucha: Knihopisný slovník československý aneb Seznam kněh... vyšlých... od roku 1774 až do nejnovější doby (1865); Oesterreichischer Katalog. Verzeichnis aller im Jahre... in Oesterreich erschienenen Bücher und Zeitschriften..., oddíl 2 — publikace ve slovanských jazycích (s obměnami titulů celku i oddílů, Vídeň 1860—1918); Věstník bibliografický, red. F. A. Urbánek, 1869—73; Slovanský katalog bibliografický za rok..., red. A. Michálek, J. Klouček aj. (1877—81); Urbánkův věstník bibliografický 1880—83; Český katalog bibliografický 1—15 (1889—1903); K. Nosovský — V. Pražák: Soupis československé literatury za léta 1901—1925 1. Abecední seznam (2 sv., 1931—33); Knihopis českých a slovenských (díl 1: československých) tisků od doby nejstarší až do konce 18. století, red. Z. Tobolka a F. Horák (díl 1 o 2 sv., díl 2 o 9 sv., 1925—67, nedokončeno); Bibliografický katalog ČSR (ČSSR) (od 1953 s podtitulem České knihy) 1920, 1921... až 1978; A. Sánka: České bibliofilské tisky 1—3 (1923—31), 4 (1967, zprac. F. Bubla); F. Bubla: České bibliofilské tisky 5 (1971); V. Kudlata-Proboštů: České časopisectvo 20. věku (1903); I. Kahlig: Katalog veškerého českého časopisectva... (1907); K. Nosovský: Soupis českých a slovenských současně vycházejících časopisův... (1909); F. Roubík: Časopisectvo v Čechách v letech 1848—1862 (1930); F. Roubík: Bibliografie časopisectva v Čechách z let 1863 až 1895 (1936); M. Wurmová: Soupis moravských novin a časopisů z let 1848—1918 (1955); M. Laiske: Příspěvek k Soupisu moravských novin a časopisů z let 1848—1918 (1959); M. Laiske: Časopisectví v Čechách 1650—1847 (1959); J. Kubíček — Z. Šimeček: Brněnské noviny a časopisy od doby nejstarší až do roku 1975 (1976); Bibliografický katalog ČSSR — Články v českých časopisech (od 1953 průběžně); Č. Zíbrt: Bibliografie české historie 1—5 (1905—12); Bibliografie české historie za rok 1905, 1906..., Český časopis historický 1906, 1907..., Slavica v české řeči 1 (do r. 1860; 1955); M. Kudělka, Z. Šimeček a kol.: Československé práce o jazyce, dějinách a kultuře slovanských národů od roku 1760 (1972); ● H. Doležil — A. M. Píša: Soupis repertoáru Národního divadla v Praze (1939); M. Laiske: Pražská dramaturgie 1 1762(?)—1843, 2 1844—1862 (úcelový tisk Ústavu pro českou a světovou literaturu ČSAV, 1974).

c) Encyklopedie, oborové slovníky, biografické příručky a jiná kompendia: Slovník naučný 1—12, red. F. L. Rieger (1860—74, 1887); Ottův slovník naučný 1—28 (1888—1909); Masarykův slovník naučný 1—7 (1925—33); Ottův slovník naučný nové doby 1—6 (12 sv., 1930—43); C. Wurzbach: Biographisches Lexikon des Kaisertums Oesterreich 1—60 (Vídeň 1856—91); V. Kryšpín: Obraz činnosti literární učitelstva československého za posledních sto let (1885); M. Navrátil: Almanach českých právníků (1904); M. Navrátil: Almanach českých lékařů (1913); Ottův divadelní slovník (b. d., 1914—19, nedokončeno); Český slovník bohovědný 1—5, red. J. Tumpach a A. Podlaha (1912—30, nedokončeno); K. Nosovský: Knihopisná nauka a vývoj knihkupectví československého (1927); J. Volf: Dějiny českého knihtisku do r. 1848 (1926); Kulturní adresář ČSR (1934—36); Z. Gintl: Postavy a osobnosti. Seznam životopisů a osobních monografií (1936); K. Kabát: Knihotisk a jeho vývoj v Československu (1936); Československo. Biografie 1—3, red. B. Koutník (1936—41); P. Toman: Nový slovník československých výtvarných umělců

1–2 a Dodatky (1947–50, 1955); M. L. Černá: Stručné dějiny knihtisku (1948); Československý hudební slovník osob a institucí 1–2 (1963–65); K. Chyba: Slovník knihtiskařů v Československu od nejstarších dob do roku 1860, příloha sb. Strahovská knihovna 1966–76; Dějiny českého divadla 1–4, hlavní red. F. Černý (1968–83); Kdo je kdo v Československu 1 (1969); V. Fícek: Biografický slovník širšího Ostravska (interní tisk Slezského ústavu Čs. akademie věd v Opavě, v seš. od 1972); O. Homola: Přehled osob a institucí zajišťujících náklad, výrobu a prodej českých tisků 1–3 (účelový tisk PNP v Praze, 1975–78); F. Kutnar: Přehledné dějiny českého a slovenského dějepiscetví 1–2 (1974–77); ● J. Kunc: Kdy zemřeli... (za léta 1937–74; 5 sv. a Dodatek, 1957–74); V roce... zemřeli (za léta 1963–68 a 1971–77; vyd. St. vědecká knihovna Brno, 1969–78); Literární pozůstalost (i s tit. Písemná pozůstalost; účelová publikace Lit. archívu, 1958–63 NM, od 1964 PNP; v seš. od 1958).

4.4. Nepublikované materiálové fondy bibliografické a biografické, uspořádané pro potřeby odborné praxe a užívané při přípravě LČL, jsou:

a) Retrospektivní autorská a předmětová časopisecká bibliografie české literatury (1775–1945) v bibliografickém oddělení ÚČSL. Zpracování není dosud kompletní, do konce roku 1978 bylo pro tento fond zpracováno celkem 319 titulů časopisů (2 915 ročníků), z toho 51 titulů denního tisku (508 ročníků).

b) Biografický materiál novočeských autorů uložený v bohemistickém oddělení ÚČSL. Nedocončená a nestejně obsažná excerpce životopisných dat tohoto fondu se týká více než deseti tisíc autorů.

c) Retrospektivní bibliografie slavik v české řeči (1775–1970), registrující knižní i časopisecká pojednání o slovanských literaturách a překlady beletrie ze slovanských jazyků. Fond začal budovat bývalý Slovanský ústav ČAVU, nyní na práci pokračuje oddělení slovanských literatur ÚČSL.

d) Katalogy Státní knihovny v Praze a Knihovny Národního muzea v Praze. Bohatství bohemikálních literárních tisků (knih i časopisů) uložené v těchto knihovnách umožňuje, aby jejich katalogy pro LČL suplovaly neexistující knihopis českých tisků od roku 1800 do současnosti a aby jejich údaje fungovaly obdobně jako údaje obsažené ve fondech a), b), c), které byly od počátku budovány pro potřeby literární vědy.

e) Soupisy, kartotéky a zvláštní fondy PNP v Praze, zejména Literárního archívu.

4.5. Třetím souborem faktografických zdrojů LČL jsou údaje, které jsou rozptýleně publikovány v literárněhistorické literatuře knižní i časopisecké, v životopisných článcích a memoárových pracích, v jubilejních statích a nekrologích a v monografických bibliografiích. Pro účely LČL byly tyto údaje získávány excerpce ad hoc zvláště tam, kde výpovědi prvního (4.3.) a druhého (4.4.) souboru z různých důvodů nepostačovaly. Vědomosti o těchto údajích byly závislé na znalostech literatury předmětu vyplývajících z prvního a druhého souboru a jejich získávání bylo leckdy znemožněno nedostupností potřebných publikací.

4.6. Věcné údaje, které poskytly uvedené tři soubory (kompendia, nepublikované materiálové fondy, dodatečná excerpce z literatury předmětu), vcelku představují stav faktového poznání, z něhož příprava LČL vycházela. Týká se především bibliografických a biografických informací, resp. jiných historických dat, která jsou např. v dějinách časopisů, nakladatelství a spolků obdobou biografických údajů o spisovatelích.

4.7. Protože k jiným výsledkům dospělo faktové poznávání starší české literatury a k jiným poznávání literatury novodobé, byl tento stav hodnocen nejprve vzhledem k nárokům, které po této stránce kladlo zpracování hesel ze starší české literatury.

■ Dosavadní faktografická připravenost české literární vědy pro hesla ze starší české literatury je uspokojivá. Informace obsažené v uvedených třech souborech bylo nutno doplňovat těmito údaji: knižní publikace staročeských autorů vydané v jejich době mimo naše území; novodobé knižní a časopisecké edice celých staročeských děl a výborů nebo ukázek z nich; novější hlavní časopisecká i knižní literatura předmětu publikovaná v zahraničí.

4.8. U hesel z novodobé české literatury se ukázalo, že se úroveň faktografické připravenosti značně liší podle toho, o jaké druhy věcných údajů jde nebo jakým typům slovníkových hesel má daný stav poznání sloužit. Možnost odstraňovat jeho nedostatky musela být zvážena nejen podle hierarchie závažnosti příslušných dat, ale i podle časových možností a pracovních sil, které byly při přípravě LČL k dispozici. Vytvořily se tak zhruba tři kategorie.

■ a) Zčásti byl LČL nucen omezit se na to, co poskytuje přítomný stav poznání faktů v svých relativně dokonaleji zpracovaných položkách. S výjimkou zjevně potřebných kontrol správnosti a úplnosti nebo dílčích rešerší nepostupoval pak již LČL nad ně a nedoplňoval je novou heuristikou. Týká se to především těchto druhů údajů: soupis knižní produkce autorovy, znění názvů knih a rok jejich vydání; seznam periodických a neperiodických publikací, do nichž spisovatel přispíval a v kterých letech; soupis pseudonymů a šifer, jichž spisovatel užíval; výčet autorů cizích literatur, z nichž spisovatel překládal pro časopisy; zjištění, zda druhé nebo další vydání beletristické knihy představuje přepracovanou verzi; rok premiéry dramatu; soupis pouze scénicky uvedených a nepublikovaných původních a přeložených dramat autora. — Obdobně přistupoval LČL také ke stavu poznání životopisných údajů, jen s tím, že archivní průzkum byl (někdy marně) proveden tam, kde chyběly údaje o narození a smrti a o roku dokončení studií nebo kde se tyto údaje v dosavadní literatuře různily.

■ b) Pro hesla typu nakladatel, nakladatelství, časopis, sborník, almanach poskytuje dosavadní stav faktového poznání údaje ponejvíce pouze prvotně orientující; pro LČL bylo většinou nutno připravit alespoň minimálně ucelený soubor údajů novým materiálovým studiem. (Např. první systematický bibliografický průzkum produkce českých nakladatelů a nakladatelství, prováděný v PNP, byl zahájen teprve synchronně s přípravou 1. dílu LČL.) Jako nepostačující se ukázala také dosavadní registrace zahraniční vědecké a kritické produkce pojednávající o novodobé české literatuře. LČL se snažil shromáždit alespoň bibliografii knižních publikací tohoto druhu.

■ c) Pro všechny ostatní kategorie a druhy věcných údajů LČL, které zde nejsou uvedeny v a), b), byl stav poznání kvalifikován jako vyhovující východisko, jehož data byla často nutno doplnit, specifikovat nebo ověřit. Tak byly např. údaje o publikované tvorbě a o literatuře předmětu doplněny tím, že byla jejich časová řada dovedena až do doby pracovní uzávěrky rukopisu (v 1. dílu LČL do r. 1978), fakta o knižně vydaných dílech autora, poskytnutá stavem poznání, musela být mnohdy dále specifikována (např. žánrové údaje), k bibliografii uveřejněné korespondence nově přistoupily zpřesňující údaje o adresátech a dataci apod.

4.9. I když zpráva o stavu faktového poznání, které měl LČL k dispozici, a schéma uplatněné v 4.7. a 4.8. nemohou beze zbytku postihnout všechny jednotlivé konkrétní případy, vyplývá z nich přinejmenším přehledný obraz toho, a) jakým způsobem využíval LČL dosavadní stav poznání a shromáždil jeho publikačně velmi rozptýlené údaje, b) v čem byl nucen jít nad tento stav doplněním údajů nebo vlastním materiálovým studiem a c) v kterých případech nedovolovaly pracovní možnosti, aby LČL překročil nedostatečnou faktografickou připravenost, a kdy vědomě zůstaly jeho informace neúplné. Uvedené zprávy také nepřímou naznačují, že kde si příprava hesel LČL vyžadovala koncepční práci výkladovou, poskytla jí k tomu česká literární historiografie svými monografickými studii podstatnou oporu jen pro dosti omezený soubor tvůrčích osobností, které kdy byly v jejím zorném poli. Častější jsou druhé krajní případy, kdy je obraz individuální literární tvorby nebo časopisu, organizace apod. v LČL podán a koncipován vůbec poprvé.

5.0. Shrnutí a závěrečné poznámky

5.1. Pojetí LČL vychází z toho, že hlavním úkolem díla je poskytovat informace o výchozích empirických datech české literární historie v její celé časové rozloze. Na literaturu pohlíží LČL jako na jev společenský, a zahrnuje tedy do pojmu literární historie spolu s dějinami slovesné či umělecké tvorby a s dějinami myšlení o literatuře také historii komunikace, recepcce, hodnocení,

společenského fungování a odborného poznávání české beletrie. Při takto určeném předmětu organizuje LČL svou informativní výpověď tím způsobem, že svou látku nazírá prostřednictvím literárně uměleckých tvůrců i ostatních osobností a individuálních činitelů, kteří se v české literatuře uplatnili na příslušných dalších funkčních místech. Základní jednotku uspořádání (slovníkové heslo) tvoří vždy individuální činitel české literatury, ať již to je — svým významem i frekvencí na prvním místě — spisovatel beletrista (a s ním ve starších údobích také anonymní literární dílo), nebo jiná tvůrčí osobnost (překladatel beletrie, literární kritik, historik, teoretik a redaktor), nebo instituce a kolektivní orgán (nakladatelství, spisovatelská a kulturní organizace a sdružení, literární skupina, beletristický, kritický a literárněvědný časopis, sborník a almanach). Pojetí lexikální příručky k dějinám literatury jako slovníku individuálních činitelů literárního vývoje (toto pojetí je v literárněvědné lexikografii novum) dává dílu koncepční jednotu potřebnou pro jeho funkci a určení. Umožňuje obsáhnout výkladem i ve faktografických údajích značnou typovou rozlohu a velké množství požadovaných výchozích empirických dat české literární historie, a přitom se zabývat látkou přesně vymezenou a přistupovat k ní rovněž co nejvěcněji.

5.2. Prostřednictvím individuálních činitelů literárního vývoje jsou v LČL shrnuty a utříděny údaje o české literárně umělecké a kritické tvorbě, o její komunikaci, přijetí, hodnocení, poznávání a společenském působení. Individuální činitelé dějin české literatury jsou zároveň sami obsahem informační funkce LČL. Každé jednotlivé heslo představuje monografický, v sobě uzavřený celek tím, že podává takový soubor věcných údajů a popisných, shrnujících a charakterizačních výkladů, který postihuje daný individuální jev jak v jeho jedinečnosti, tak v jeho začlenění do dějinných souvislostí a literárně vývojového procesu. Žádoucí vyrovnaností výkladové a bibliografické části a jejich vzájemně se doplňujícím vztahem se LČL liší od běžné praxe literárních slovníků v zemích našich zeměpisně nejbližších sousedů. Např. současné literární slovníky polské (Nowy Korbut) preferují bibliografickou část, zatímco výkladová část zůstává velmi stručná, naproti tomu německé (NDR) a maďarské literární slovníky mají hesla stavěna především na výkladové složce a bibliografie je vesměs omezena jen na základní údaje.

5.3. LČL mimo jiné usiluje vyrovnat zpoždění, které v české literární vědě existuje v souhrnném zpracování bibliografických a biografických údajů, a s tím také umožnit, aby se do představy o tvůrcích české literatury dostal i větší počet jejich jmen. Slovník českých spisovatelů (1964) má, jak již bylo uvedeno, asi 700 hesel, přibližně stejný počet hesel má i Kuncův Slovník soudobých českých spisovatelů (1945—46), který zahrnuje autory působící v letech 1918—45. Literárněhistorická kompendia, pojednávající o celém rozsahu dějin české literatury, nepracují s větším počtem než 1 000 autorů. Např. naše dosud nejobsáhlejší příručka, Přehledné dějiny literatury české od J. V. Nováka a A. Nováka (1936—39), připomíná sice poměrně velký počet jmen, avšak podrobnější výklad a údaje se týkají sotva jednoho tisíce osobností. LČL má zhruba 3 500 hesel, z toho asi 2 700 hesel pojednávajících o osobnostech, a již tím podstatně rozšiřuje faktografickou základnu české literární historie.

5.4. Způsobem zpracování usiluje LČL o komplexnost v tom smyslu, že chce ve vymezené oblasti plnit svou informační funkci pro předpokládaný různorodý okruh uživatelů soběstačně, bez odkazů na další příručky. Je možné, že bude sloužit také odborné praxi zaměřené jinak než literárně. I k této praxi se však obrací jako slovník výlučně literárněhistorický, který nemůže a nechce suplovat úkoly jiného kompendia k dějinám české kultury.

5.5. V družích a úplnosti svých faktografických údajů byl LČL jistě zčásti omezen stavem poznání, z něhož musel vycházet. Tato dosavadní věcná připravenost — byť jakkoli publikačně rozptýlená — byla však také prvním předpokladem pro to, aby se k práci na díle tohoto druhu vůbec mohlo přikročit. Zač autoři LČL takto vděčí svým předchůdcům, chtějí oplácet svým následovníkům, vytvářejíce svým dílem jeden předpoklad pro budoucí kompendia dokonalejší.